

І.С. КОЛОДІЙ
кандидат педагогічних наук
професор кафедри педагогіки та соціального управління
Інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

ОСВІТНІЙ МОНІТОРИНГ ЯК МЕХАНІЗМ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Підвищення вимог суспільства до якісної підготовки сучасного фахівця потребує постійного вдосконалення системи управління якістю закладу вищої освіти, важливим механізмом якої є освітній моніторинг. Він дозволяє на основі комплексного спостереження створити широку інформаційну базу для прийняття ефективних управлінських рішень та вчасно реагувати на виклики, що виникають в освітньому середовищі.

Поняття «моніторинг» походить від латинського *monitor* – наглядач, контролер. За визначенням, освітній моніторинг – це система заходів щодо організації, збору, збереження, обробки та поширення інформації про діяльність освітньої системи, що забезпечує безперервний аналіз стану системи і прогнозування її розвитку відповідно до запланованих результатів. В наш час освітній моніторинг є надзвичайно актуальною темою, оскільки саме моніторингові дослідження дають можливість цілісно відстежити реальний стан освітньої діяльності, надання освітніх послуг. Важливим є не просто моніторинг освіти, а дослідження та прогнозування її поступового динамічного розвитку.

Складність освітньої діяльності у вищій освіті, наявність значної кількості сучасних вітчизняних і зарубіжних освітніх технологій (педагогічних, інформаційно-комунікативних та ін.), активних форм і методів навчання, якими характеризується сучасний освітній процес, необхідність реалізації ефективної взаємодії між викладачами та студентами, що висуває певні вимоги до особистості як педагога, так і студента, потреба відповідно до освітніх програм, навчальних планів необхідного матеріально-технічного забезпечення, відповідності наукової роботи останнім досягненням науки і техніки та інші аспекти надають особливу актуальність питанням контролю та оцінки якості освітнього процесу.

Основними завданнями моніторингу якості освіти у закладі вищої освіти є: розробка комплексу показників, що забезпечують цілісне уявлення про стан та розвиток освітнього процесу, про якісні й кількісні зміни в ньому; систематизація інформації стан освітнього процесу; забезпечення регулярного й наочного представлення інформації про процеси, що відбуваються у закладі вищої освіти; інформаційне забезпечення аналізу й прогнозування стану й розвитку освітнього процесу, вироблення управлінських рішень.

Освітній моніторинг дає можливість здійснювати стратегічне управління закладом вищої освіти та системи освіти загалом. Це, передусім, пов'язано з досягненням визначених цілей управління на підставі обраних критеріїв та ефективного розподілу ресурсів. Стратегії закладів вищої освіти визначають необхідність базувати свою діяльність на чітко визначених стратегічних цілях, адаптуванні до змін зовнішнього середовища, постійному перегляді обсягів, структури, програм і видів наявних освітніх послуг. Тобто кожен заклад вищої освіти повинен визначитися з баченням свого майбутнього, шляхів його досягнення, усвідомленням основних проблем, що виникнуть під час реалізації визначених цілей, створенням можливостей щодо коригування власної діяльності задля підвищення ефективності. Тому, зазначені процеси в галузі освіти сьогодні неможливо здійснити без використання такого складника стратегічного управління, як освітній моніторинг.

Заклади вищої освіти сьогодні спираються на основні положення міжнародних Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти та Настанов щодо застосування

ISO 9001:2015 у сфері освіти. Це базові документи серед основних вимог із забезпечення якості освітнього процесу визначають необхідність організації у закладі вищої освіти системи управління якістю, важливим елементом якої є моніторингова діяльність.

В останній час набуває широкого застосування в дослідженнях педагогічне моделювання, яке пов'язаних з модернізацією системи вищої освіти та її змісту, що забезпечує практико-орієнтований характер моделювання. Для цього широко використовують ідеалізовані моделі, побудова яких пов'язана з процесом абстрагування та ідеалізації, завдяки чому відбувається виділення та відображення визначених сторін об'єктів моделювання.

Моделювання використовують з метою організації моніторингової діяльності, спрямованої на дослідження якості вищої освіти загалом, якості навчальних досягнень студентів або результативності освітнього процесу. Створення моделі передбачає визначення методологічних підходів, суб'єктів та об'єктів моніторингу, його компонентів, критеріїв та показників якості навчального процесу, оцінних процедур, що свідчить про дотримання дослідницею основних правил розробки моделей педагогічних процесів.

Отже, під моніторингом якості освіти у закладі вищої освіти ми розуміємо інформаційну систему, яка постійно оновлюється і поповнюється на основі безперервного стеження за станом і динамікою розвитку основних складових якості освіти за сукупністю визначених критеріїв з метою вироблення управлінських рішень з коригування небажаних диспропорцій на основі аналізу зібраної інформації і прогнозування подальшого розвитку досліджуваних процесів.

У педагогічній практиці та управлінській діяльності частіше використовують такі чотири основні моделі моніторингу:

1. Інформаційна моделі відповідності визначеним стандартам, яка спрямована на спостереження та вивчення відповідності освітніх програм і закладом вищої освіти загалом установленим державним стандартам, ліцензійним та акредитаційним показникам. Ця модель моніторингу якості освіти використовується державними органами управління освітою, оскільки вважається, що стандарти і показники відображають найбільш суттєві аспекти освітнього процесу та дозволяють судити про якість навчання.

2. Модель моніторингу результатів освітнього процесу, яка орієнтована на вивчення та оцінку якості та рівня підготовки випускників закладів вищої освіти. Однак, оскільки в цій моделі домінують тестові методи оцінки знань, які не дозволяють виявити особистісний розвиток майбутнього фахівця та ефективність засобів педагогічного впливу, то це взагалі не дає змогу судити про якість освітнього процесу та ефективність управління ним.

3. Модель моніторингу навчальних досягнень студентів, яка передбачає вимірювання, вивчення та контроль за результатами навчання студентів та їхнім особистісним розвитком. Періодично отримані показники порівнюються із вихідними даними, що отримані при вступі до закладу вищої освіти і можуть служити основою для зіставлення рівня розвитку та професійної підготовки студентів з установленими стандартами або аналогічними показниками інших закладів вищої освіти. Така модель дає можливість більш адекватно судити про результативність освітнього процесу, але все ж таки не повною мірою, оскільки взагалі не визначає, під впливом яких форм, методів, засобів освітнього процесу чи інших чинників відбувається професійне становлення майбутнього фахівця.

4. Модель моніторингу освітнього процесу, що є комплексною системою спостережень, вимірювань та оцінки результатів і різних аспектів освітнього процесу, діяльності його суб'єктів. Ця модель відрізняється від інших цільовою спрямованістю, об'єктом спостереження, підставами для обліку та аналізу різних чинників.

Говорячи про основні вимоги до організації моніторингу в закладі вищої освіти закладі, науковці вказують на необхідність: комплексного дослідження процесів та результатів професійної підготовки; залучення всіх учасників освітнього процесу як суб'єктів моніторингу; чіткого визначення критеріїв оцінки якості; виявлення взаємозв'язку між якістю та складниками освітнього процесу з метою спрямування та глибини моніторингових досліджень.

Важливою вимогою до моделі моніторингу є забезпечення зворотного зв'язку між всіма суб'єктами моніторингу – керівництвом закладу вищої освіти, керівниками структурних підрозділів, студентами, викладачами, персоналом забезпечення освітнього процесу. Крім того, пропонується реалізовувати одночасно різні моделі моніторингу.

Основними принципами моніторингу якості освітнього процесу є принципи науковості, систематичності, безперервності, об'єктивності, валідності, діагностико-прогностичної спрямованості, єдності управління та самоуправління. Ці принципи регламентують цільові настанови моніторингової діяльності, її зміст, форми й методи роботи, а також підходи до інтерпретації та використання результатів моніторингу. Крім того, зазначені принципи поєднують загальнонаукові, гносеологічні та принципи системи управління якістю ISO 9001:2015.

Таким чином, освітній моніторинг є важливим механізмом системи управління якістю закладу вищої освіти, а проведення відповідних моніторингових досліджень з використанням різних його моделей сприятимуть ефективному функціонуванню цього закладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байназарова О.О. Моніторинг та оцінювання якості освіти [Текст]: методичний посібник / О.О. Байназарова, В. В. Ракчєєва. – Харків, 2009.
2. Зінченко В. О. Моделі управління якістю вищої освіти / В. О. Зінченко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / редкол. : Т. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя, 2011. – Вип. 15 (68) – С. 289 – 298.
3. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи [Текст] / За заг. ред. О.І. Локшиної. – К. : К. І. С, 2004. – 128 с.
4. Хриков Є.М. Теоретико-методологічні засади моніторингу професійної підготовки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.profosvita.org.ua/ru/career/articles/2.html>
5. Чандра М. Ю. Системный мониторинг как средство управления качеством образовательного процесса : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / М.Ю. Чандра. – Волгоград, 2008. – 203 с.